

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Środki masowego komunikowania w internetowej przestrzeni Kazachstanu

Author: Marian Gierula

Citation style: Gierula Marian. (2015). Środki masowego komunikowania w internetowej przestrzeni Kazachstanu W: Z. Oniszczyk (red.), "Systemy medialne w dobie cyfryzacji : kierunki i skala przemian" (s. 85-99). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Marian Gierula

Środki masowego komunikowania w internetowej przestrzeni Kazachstanu

Powstanie Internetu w Kazachstanie i jego społeczny zasięg

Początki Internetu w Kazachstanie sięgają pierwszej połowy 1993 roku, kiedy to nastąpiło pierwsze połączenie internetowe Semipałatyńska z Sankt Petersburgiem. Jednakże badacze zajmujący się tą problematyką wskazują bardziej na 19 września 1994 roku¹, w tym dniu została bowiem oficjalnie zarejestrowana domena Kazachstanu: kz. Odpowiadająca jej część globalnej sieci Internet nosi nazwę Kaznet. W tym samym roku powstała także jedna z największych teleinformacyjnych firm Kazachstanu: Kazachtelekom. Ważną datą w historii kazachskiego Internetu było powstanie pierwszej strony internetowej w języku kazachskim². Było to w czerwcu 1998 roku i złamało monopol języka rosyjskiego w tym względzie. W tymże roku nastąpiło udostępnienie zasobów naukowych ośrodków akademickich poprzez globalną sieć. Dokonano tego poprzez Elektroniczny Katalog KazGU. Podobnie od września 1998 roku datuje się stałe nadawanie radia przez Internet. Ten sposób dotarcia do radiosłuchaczy zapoczątkowało miejskie radio z Ałmatyńska³. Trzeba jednak stwierdzić, iż przez pierwsze 15 lat Internet w Kazachstanie rozwijał się bardzo powoli. Świadczą o tym dane społecznego zasięgu tego medium wśród ogółu społeczeństwa tego kraju. Pierwsze dane o dostępie do sieci pochodzą z 2000 roku. W tymże roku jedynie 0,5% mieszkańców tego kraju deklarowało dostęp do

¹ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве Республики Казахстан*. „Научные Вестники БГУ. Серия Гуманитарные науки” 2011, № 24(119), выпуск 12, s. 160.

² www.profit.kz/news [dostęp: 23.01.2015].

³ www.kzcontent.kz/rus/kaznet_3/12 [dostęp: 26.01.2015].

sieci. W roku następnym było to 1,3%, a w 2003 roku około 2,5%⁴. W 2005 roku wskaźnik ten wzrósł jedynie do 2,7%, aby istotnie się podnieść w roku następnym. W 2006 roku już 8,5% badanych wskazywało, iż korzysta z Internetu. Kolejny rok przynosi wzrost tego wskaźnika do 11,1%⁵. Został on uznany za zwrotny w rozwoju Internetu w Kazachstanie. Według dziennikarzy fachowego czasopisma „Kazachstan” właśnie w tym roku baza komercyjnie aktywnych internautów w Kazachstanie wykorzystujących poprzez firmę Kazachtelekom szerokopasmowy Internet wyniosła prawie 60 tys. osób⁶.

W roku 2007 wskazano także na kilka podstawowych przyczyn utrudniających dalszy rozwój kazachskiej przestrzeni internetowej. Były to: ograniczone możliwości techniczne infrastruktury internetowej w Kazachstanie, słaba komputeryzacja i internetyzacja kształcenia, brak wiarygodnych danych o odbiorcach Internetu w Kazachstanie i ich strukturze, brak danych o liczbie stron kazachskiego Internetu, a także niska jakość zawartości stron internetowych⁷.

Stara, kablowa infrastruktura jest podstawową przyczyną utrudniającą rozwój szerokopasmowego Internetu. Oficjalnie większość szkół oraz instytucji oświatowych ma swobodny dostęp do Internetu. Kazachtelekom jest czołowym dostawcą usług internetowych dla placówek tego typu. Mogą one liczyć na 50% upustu, ulgi i opłaty abonamentowe. W przypadku szkół publicznych finansowanych z budżetu państwa dostęp do Internetu realizowany przez Kazachtelekom jest bezpłatny⁸, brak jest jednak dokładnych danych o stopniu komputeryzacji szkolnictwa wszelkiego typu. Według pośrednich wskaźników w 2007 roku (podstawą były dane statystyczne uzyskane za pośrednictwem przeglądarki Yandex) średnia liczba korzystających dziennie z Internetu wynosiła 40 tys. osób, 170 tys. osób w tygodniu i 750—800 tys. osób w miesiącu, co stanowiło jedynie 5% ogółu mieszkańców Kazachstanu⁹.

Ważnym problemem jest mała ilość poważnych treści na stronach internetowych w języku kazachskim. Należy podkreślić, iż mimo szybkiego rozwoju przestrzeni komunikacyjnej w kazachskim Internecie język kazachski w dalszym ciągu nie jest konkurencyjny. Taki stan rzeczy tłumaczy i to, iż wiele wskaźników ilościowych Kaznetu jest gorszych niż Runetu. Jak wskazuje praktyka, środki finansowe zainwestowane w jakościowe projekty w języku kazachskim nie przynoszą zysku. Strony internetowe tego typu projektów mają niski wskaźnik odwiedzin i nie można ich utrzymać z reklamy, wymagają pomocy

⁴ М. Гумова: *Казakhstan*. В: *Энциклопедия мировой индустрии СМИ*. Ред. Е.Л. ВАРТАНОВА. Москва 2006, s. 149.

⁵ www.profit.kz/news [dostęp: 26.01.2015].

⁶ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 160.

⁷ Деловый журнал «Казakhstan»: <http://skazhu.kz/?p=41> [dostęp: 18.01.2015].

⁸ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 161.

⁹ Деловый журнал «Казakhstan»...

finansowej ze strony państwa. Jak podał Urząd Statystyczny Kazachstanu, jedynie w 2007 roku wydano na portal *Państwowy język RK* 66 mln tengów (około 1,33 mln złotych). Problem dotyczy również kwestii, iż większość stron w kazachskim Internecie przechodzi na wariant dwujęzycznego przekazu informacji. Jeśli jednak zawartość przekazywana w języku rosyjskim ma jasno określoną strukturę, precyzyjne przesłanie, to wersje po kazachsku są pod tym względem zdecydowanie gorsze. Dlatego też wersje w języku państwowym wymagają zdecydowanie większych nakładów finansowych. Bardzo często właściciele strony czy portalu internetowego nie są w stanie opłacić kompetentnego tłumacza, dlatego też tekst przetłumaczony na kazachski jest gorszy niż w wersji rosyjskiej, zarówno co do przekazywanej informacji, jak i oryginalności. Skutkiem jest fakt, iż internauci, niezależnie od narodowości, bardzo często odchodzą od kazachskiej wersji tekstu. To prowadzi do zjawiska nierównomiernego rozwoju i braku stabilizacji struktury zawartości Internetu w Kazachstanie.

Trzeba jednak stwierdzić, iż starania władz państwowych Kazachstanu, aby przezwyciężyć bariery rozwojowe Internetu w tym kraju, przynoszą efekty. Wskazują na to dane statystyczne zasięgu społecznego Internetu w tym kraju. W 2009 wynosił on 19,6%; w 2010 — 26,4%; w 2011 roku wzrósł do 39,3%; w 2012 szacowano jego wskaźnik na 48%; w marcu 2013 roku było to już 65,6%¹⁰ (przy czym 41,5% miało dostęp do szerokopasmowego Internetu). Według najnowszych danych z 2014 roku zasięg ogólny Internetu w Kazachstanie jest szacowany na ponad 70%¹¹. W 2009 roku praktycznie zakończyła się także komputeryzacja i podłączenie szkół do Internetu. W roku tym wskaźnik ten wyniósł 96,6%¹².

Krajobraz mediów masowych w Internecie Kazachstanu

Agencje informacyjne w Kazachstanie

Strony internetowe z nowościami agencji informacyjnych Kazachstanu są liderami popularności wśród internautów tego kraju. Obecnie w kraju funkcjonują następujące agencje: AI Kazinform, AI Kazachstan Dzisiaj, AI Habar, AI Interfax-Kazachstan, AI Kazachstański Press-Klub, Agencja Informacyjna Rynków Finansowych IRBIS.

¹⁰ www.profit.kz/news [dostęp: 26.01.2015].

¹¹ www.e-event.kz/razvitiye_interneta-v-kazahstane-gosudarstvo-biznes-politika [dostęp: 24.01.2015].

¹² Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 161.

AI Kazinform¹³ należy do otwartego towarzystwa akcyjnego Narodowa Kompania Kazachska Agencja Informacyjna (Kazinform), która rozpoczęła działalność 8 listopada 2002 roku na bazie Republikańskiego Przedsiębiorstwa Kazachska Agencja Informacyjna (KazAAG). Do państwa należy 100% akcji tego towarzystwa akcyjnego, co świadczy o raczej symbolicznym charakterze jego statusu organizacyjno-prawnego. Nowości agencji przekazywane są w trybie online poprzez jego stronę internetową www.inform.kz w trzech językach: kazachskim, rosyjskim i angielskim. Obecnie cała część informacyjna wersji kazachskiej podawana jest także łacińskimi literami i po arabsku. Jest to istotne dla Kazachów mieszkających za granicą i nieznających cyrylicy. Agencja posiada sieć korespondentów, przede wszystkim w krajach byłego Związku Radzieckiego, ale także w Stanach Zjednoczonych, Chinach czy Belgii. Dysponuje aktualną informacją ze wszystkich dziedzin życia Kazachstanu, Wspólnoty Niepodległych Państw i krajów bałtyckich, a także najważniejszych państw świata¹⁴. Do podstawowych zadań agencji należą: bieżące odzwierciedlanie informacyjne wieloaspektowości życia politycznego, ekonomicznego i kulturalnego kraju; rozpowszechnianie analiz jakościowych o Kazachstanie; uczestniczenie w tworzeniu pozytywnego wizerunku kraju za granicą; popularyzowanie Kazachstanu w świecie, w tym w środowiskach politycznych, biznesowych i medialnych.

Interfax-Kazachstan powstała w październiku 1996 roku. Informacje agencji są przekazywane w językach rosyjskim, kazachskim i angielskim, jednakże najpełniejsza jest wersja rosyjska. Agencja prowadzi prenumeratę szeregu czasopism o charakterze politycznym, ekonomicznym i finansowym. Sama także wydaje sprofilowane tematycznie czasopisma, takie jak „Przegląd Górniczo-Metalurgiczny”, „Przegląd Naftowo-Gazowy” czy „Interfax-Energetyka”. Agencja jest powiązana kontaktami partnerskimi z rosyjską agencją informacyjną Interfax, korzysta z jej zasobów informacyjnych, a także możliwości komunikacyjnych. Dzięki kanałom tej agencji informacje o Kazachstanie są przesyłane prenumeratorom na całym świecie¹⁵.

Agencja Informacyjna Kazachstan Dzisiaj funkcjonuje na rynku od 2000 roku. Jest jedną z najważniejszych w Kazachstanie. Odbiorcami jej biuletynów są zarówno stacje radiowe, programy telewizyjne, jak i media prasowe. Wśród odbiorców informacji z tej agencji znajdują się także kazachskie przedsiębiorstwa, banki i międzynarodowe instytucje finansowe, najważniejsze ministerstwa kazachskiego rządu, centralne urzędy Kazachstanu, jak również misje dyplomatyczne akredytowane w Kazachstanie oraz zagraniczne agencje informacyjne. Serwis informacyjny agencji jest podawany w trzech językach:

¹³ А. Новинкин: *Информационные агентства Казахстана*. В: *Журналистика и медиа-образование — 2008*. Ред. А.П. Короченский. Белгород: БелГУ 2008, s. 190.

¹⁴ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 162.

¹⁵ А. Новинкин: *Информационные агентства Казахстана...*, s. 191.

rosyjskim, kazachskim i angielskim. Ma on strukturę rubryk tematycznych: ekonomika, finanse, statystyka, ropa i gaz, przemysł, energetyka, rolnictwo, prezydent, polityka, rząd, prawodawstwo, parlament, nauka i kultura. Oprócz tego agencja oferuje swoim prenumeratorom następujące serwisy: społeczno-polityczny przegląd nowości, nowości ekonomiki czy też przegląd rynków metali¹⁶.

Jedną z większych agencji na rynku informacyjnym Kazachstanu jest od 1995 roku specjalistyczna agencja Habar powstała w oparciu o służby informacyjne kazachskiej telewizji. Posiada 14 własnych korespondentów w Kazachstanie oraz 5 w państwach Wspólnoty Niepodległych Państw. Internetowy portal agencji (www.khabar.kz) oferuje swoim czytelnikom pełną informację o ważniejszych wydarzeniach w kraju i za granicą¹⁷.

Wyróżniającą cechą Agencji Informacyjnej Kazachstański Press-Klub, utworzonej we wrześniu 1994 roku przy pomocy amerykańskiej Agencji do spraw Międzynarodowego Rozwoju, było nastawienie na rozwój profesjonalnych, niezależnych środków masowego przekazu, co pozwoliłoby na poszerzenie przestrzeni informacyjnej w Kazachstanie. Przeglądy informacyjne agencji ukazują się w języku angielskim i rosyjskim. Prenumeratorami biuletynów informacyjnych tej agencji są ambasady, duże firmy i organizacje międzynarodowe¹⁸.

Informacyjną Agencję Rynków Finansowych IRBIS zarejestrowano w formie prawno-organizacyjnej jako spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w sierpniu 1998 roku. Jej założycielem była Kazachska Giełda Finansowa. To właśnie ona pomaga agencji technicznie i informacyjnie, dysponując 80% akcji tej spółki. Podstawową działalnością agencji jest popularyzacja rynku finansowego Kazachstanu, dostarczanie informacji i analiz na jego temat na warunkach usług komercyjnych.

Można stwierdzić, iż scharakteryzowane agencje informacyjne dostarczają swoim odbiorcom w czasie rzeczywistym najnowsze wiadomości i analizy ze wszystkich, nawet najmniejszych miejscowości w Kazachstanie, oraz z krajów dawnego Związku Radzieckiego i zagranicy. Specjalizowanie się poszczególnych agencji, ich adaptacja do zmieniających się usług rynku informacyjnego daje im możliwość rozwoju i dostarczania odbiorcom koniecznych wiadomości¹⁹.

¹⁶ Ibidem, s. 191.

¹⁷ Ibidem, s. 192.

¹⁸ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 163.

¹⁹ А. Новинкин: *Информационные агентства Казахстана...*, s. 192—193.

Telewizja w kazachskim Internecie

W rozwijającym się systemie medialnym Kazachstanu telewizja zajmuje jedno z kluczowych miejsc. Wszystkie kanały telewizyjne przechodzą do Internetu, co pozwala im pozyskiwać coraz więcej odbiorców. W krajobrazie telewizyjnym Kazachstanu można wskazać następujące najważniejsze kanały: Habar, CaspioNet, 31 kanał, KTK, NTK Kazachstan, MTRK Mir, Astana, NTK i STW²⁰.

Narodowy informacyjny kanał Habar został założony w 1995 roku jednocześnie z Agencją Informacyjną Habar²¹. Składa się z 4 programów: Habar, programu satelitarnego KazakhTV, 24-godzinnego programu informacyjnego 24KZ oraz programu kulturalno-oświatowego Bili mzenie Medjenijet. Swym zasięgiem obejmuje 99% kazachskich telewidzów²². Programy informacyjne zajmują około 1/3 czasu antenowego. Pracuje w nich około 200 osób, a informacje dostarczane są od 14 krajowych i 5 zagranicznych korespondentów (głównie z WNP). Reportaże dostarczane są także przez własnych korespondentów z 12 krajów półkuli północnej (m.in. USA, Austrii, Wielkiej Brytanii, Rosji, Kirgizji, Białorusi i Ukrainy). Kanał wraz z agencją posiada najbardziej rozbudowaną sieć korespondentów wśród kazachskich mediów masowych, którą stale poszerza. Własne informacje wzbogaca wymianą z wieloma światowymi agencjami informacyjnymi, z którymi ma podpisane umowy partnerskie. Także pozostałe programy o charakterze publicystycznym, muzycznym, rozrywkowym czy kulturalnym cieszą się dużą popularnością. Kanał ten prowadzi również bezpośrednie transmisje sportowe z wydarzeń o zasięgu światowym, a także z ważniejszych wydarzeń politycznych i kulturalnych. Informacyjnie rozbudowana jest także internetowa strona tego kanału (www.khabar.kz) prowadzona w językach kazachskim, rosyjskim i angielskim. W jej strukturze wskazać można następujące rubryki: Polityka, Ekonomia, Sport, Kultura, W świecie, Program telewizyjny, Radio, Blogi, Projekty specjalne, Wybory i Zamówienia państwowe. Strona ma także bazę danych, w której można znaleźć dowolną informację.

Pierwszy satelitarny telewizyjny kanał informacyjny Republiki Kazachstan CaspioNet zaczął nadawać 25 października 2002 roku²³. Znajduje się on w strukturze Spółki Akcyjnej Agencja Habar. Telewizja Caspionet jest oglądana w 63 krajach Europy, Azji Centralnej, Zakaukazia, Bliskiego Wschodu i północnej Afryki i dociera do około 99 mln ludzi. Wszystkie programy nadawane są w trzech językach: kazachskim, rosyjskim i angielskim. W dni powszednie programy telewizyjne są nadawane w 3 blokach językowych,

²⁰ М. Гумова: *Казахстан...*, s. 143—146.

²¹ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 163.

²² www.khabar.kz/ru/agency/o-nas [dostęp: 2.02.2015].

²³ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 164.

które zawierają audycje dotyczące nowości, nowości biznesowych, sportu, pogody, a także programy tematyczne własnej produkcji. Interesujące są programy dotyczące mniejszości narodowych mieszkających w Kazachstanie pt. *Kazachstan: recepta dla przyjaźni*. Strona internetowa tego kanału telewizyjnego jest zbieżna pod każdym względem ze stroną internetową Spółki Akcyjnej Habar (www.caspionet.kz), gdzie można wybrać jeden z trzech języków przekazu (kazachski, rosyjski i angielski). Głównym celem tego kanału jest wszechstronne przedstawienie współczesnego Kazachstanu zagranicznej publiczności.

Prywatny ogólnokrajowy kazachski program 31 kanał zaczął nadawać 24 października 1992 roku pod nazwą TRK²⁴. Wchodzi w strukturę holdingu medialnego 31 kanał i jest dostępny we wszystkich regionach Kazachstanu. W Ałma Acie zaczął nadawać 12 kwietnia 1993 roku za pośrednictwem sputnika Intelsat 904, co pozwoliło mu znacznie zwiększyć zasięg pokrycia sygnałem. Program należy do najpopularniejszych kanałów rozrywkowych w Kazachstanie i skierowany jest do szerokiego audytorium (grupa docelowa od 6 do 54 lat). Produkuje wiele własnych programów rozrywkowych w języku kazachskim (np. *Talent szol*, *Bazar szok*), czym wpisuje się w narodową politykę popierania języka kazachskiego. Współpracując z rosyjsko-amerykańską kompanią STS Media, nadaje popularne rosyjskie programy rozrywkowe i seriale. Program informacyjny kanału pod nazwą *Biuro informacyjne* nadaje relacje i reportaże z wielu krajów świata, informując mieszkańców Kazachstanu o najnowszych wydarzeniach w skali globalnej. Szczególną uwagę zwraca także na dziecięce audytorium, dla którego przygotowana jest specjalna oferta w postaci filmów rysunkowych i dziecięcych seriali w języku kazachskim i rosyjskim. 31 kanał jest liderem w Kazachstanie co do liczby własnych programów rozrywkowych, które uwzględniają w swej treści specyfikę narodową i sposób myślenia Kazachów. Stylistyka strony internetowej kanału (31.kz) i jego kolorowa grafika w znacznym stopniu jest wzorowana na stronie internetowej rosyjskiego kanału telewizyjnego STS. Informacje na tej stronie są podzielone według następujących rubryk: program, seriale, kino, filmy rysunkowe, projekty, forum. Szczegółowo jest także przedstawiona struktura programu informacyjnego *Biuro informacyjne*.

Jednym z pierwszych prywatnych kanałów telewizyjnych w Kazachstanie, który miał status narodowy, był KTK (Spółka Akcyjna Komercyjny Kanał Telewizyjny)²⁵. Telewizja ta rozpoczęła nadawanie w lutym 1991 roku, obejmując jedynie miasto Ałma Ate, od 1996 roku zaczęto ją oglądać także i w innych miastach Kazachstanu. Sieć korespondentów telewizji obejmuje około połowy miast regionalnych. Telewizja specjalizuje się w problematyce społecznej, oferuje

²⁴ Ibidem. Zob. też: М. Гумова: *Казахстан...*, s. 143.

²⁵ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 164.

kilka programów poświęconych tej tematyce, np. *Portret tygodnia*, który stał się symbolem pojęcia *sprawiedliwość społeczna*, ujawniając m.in. korupcyjną działalność urzędników państwowych. Kanał rozwija nadawanie przez Internet (ktk.kz): w czasie rzeczywistym można oglądać programy informacyjne oraz inne własne materiały tego kanału. Na stronie internetowej odbiorca łatwo wyszuka potrzebne informacje. Rozwój internetowej formy przekazu kierownictwo kanału tłumaczy faktem, iż co trzeci odbiorca znajduje się za granicą Kazachstanu.

Strony i portale internetowe w Internecie Kazachstanu

Od początku drugiej dekady XXI wieku w związku z dużą liczbą pojawiających się stron i portali internetowych firma KAZET Media wdrożyła projekt pod nazwą www.whois.lin.kz, który ma na celu śledzenie nowych stron pojawiających się w Internecie Kazachstanu oraz prowadzenie statystyki już istniejących według określonych tematów. Jak wskazują badacze, liderami są strony o charakterze rozrywkowym. Najważniejszymi są: *Kiwi.kz* — *wideo w Kazachstanie* (www.kiwi.kz); *Świat kina online* (www.kinomir.net) oraz portal *uzumaki.kz*. Jednocześnie jednak odbiorcy Internetu w Kazachstanie równie dużo uwagi poświęcają stronom i portalom internetowym o charakterze informacyjnym i analitycznym. Wśród 10 najbardziej popularnych znalazły się strony z kategorii *Nowości i środki masowego przekazu*. Do nich zaliczają się popularna kazachska strona *Nomad* (www.nomad.su) i *Vesti.kz* (www.vesti.kz), które długo były liderami kazachskiego Internetu.

Nomad jest to kazachska strona informacyjna, która zawiera bardzo dużo informacji ze sfery społeczno-politycznej i socjalno-kulturalnej Kazachstanu. Najbardziej popularnymi rubrykami tej strony są: Analityka, Polityka i społeczeństwo, Ekonomia, Obrona i bezpieczeństwo, Ekologia i zdrowie, Wywiady i historia. W archiwum można znaleźć aktualne i potrzebne informacje od 2002 roku, które są na bieżąco uzupełniane (z wyjątkiem wolnych dni). Strona jest połączona z przeglądarką Yandex, co umożliwia korzystanie także z innych źródeł informacji. Trzeba stwierdzić, iż strona ta jest szczególnie ukierunkowana na odbiorcę kazachskiego. Tytuły materiałów znajdujących się na stronie odzwierciedlają problemy polityczne, ekonomiczne i społeczne Kazachstanu, np. *Roboczy grafik głowy państwa, Odbyło się posiedzenie Republikańskiej Komisji do spraw Symboli Państwowych czy Psycholodzy nawołują do przywrócenia w Kazachstanie Instytutu Rodziny*. Wielkość reklamy na stronie nie odbiega od wielkości spotykanych na innych stronach. Brak jest banerów i odsyłaczy. Reklama jest wyraźnie ukierunkowana na kazachskiego odbiorcę. Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż wartość reklamy w kazachskim Internecie wyniosła w 2009 roku jedynie 5 mln dolarów, co stanowiło około 1%

całego rynku reklamowego w Kazachstanie, wskaźnik ten wzrósł w 2010 roku do 3%²⁶.

Portal *Vesti.kz* (<http://vesti.kz>), mający podtytuł *Ostatnie nowości z Kazachstanu*, to narodowy portal informacyjny, który w odróżnieniu od portalu *Nomad* zawiera szersze spektrum najnowszych informacji z życia Kazachstanu. Struktura portalu składa się z podstawowych kategorii: Świat, Rosja, Kazachstan, co nieco przeczy nazwie samego portalu. Informacje aktualizowane są codziennie, co zapewnia odbiorcom aktualne wiadomości. Ze wszystkich rubryk portalu największym zainteresowaniem cieszy się rubryka Wywiad, gdzie internauci mają prawo zadawać pytania na interesujące ich tematy znanym przedstawicielom polityki, nauki czy sportu.

Jak zostało wskazane powyżej, największą popularnością cieszą się w kazachskim Internecie portale rozrywkowe. *Uzumaki.kz* to portal specjalizujący się w dostarczaniu odbiorcom japońskich filmów rysunkowych, o czym świadczy nie tylko treść zamieszczanych tam materiałów, ale także grafika składająca się z kawałków różnych filmów rysunkowych i seriali tego typu (tzw. wydzieranek). Reklama zamieszczana na tym portalu ma służyć głównie ugruntowaniu i popularyzacji japońskiej animacji wśród odbiorców. *Projekt Kiwi* przedstawiany jest jako kazachski serwis wideo umożliwiający kanałom telewizyjnym i rozgłośniom radiowym dostęp do informacji filmowych w trybie online. Eksperci tego typu portali wystawiają *Kiwi* dobre oceny. Jego popularność opiera się zasadniczo na następujących cechach: szerokich możliwościach różnego typu usług multimedialnych, prostocie w użytkowaniu oraz grafice używającej stonowanych kolorów. Problemem jest powolne ładowanie serwera oraz niska konwersja krótkich filmów (tzw. klipów).

W kazachskim Internecie można wyróżnić trzy typy mediów: kopie kazachskich gazet i czasopism papierowych, radiostacji i programów telewizyjnych, funkcjonujące wyłącznie w Internecie media wszystkich sektorów wydawanych zarówno przez kazachski, jak i zagraniczny kapitał oraz prasa opozycyjna²⁷. Wśród popularnych internetowych kazachskich środków masowego przekazu trzeba wskazać stronę WWW gazety ekonomicznej „Panorama” (Panorama.kz), tygodnika ekonomicznego „Czas” (www.time.kz) czy też „Kazachskiej Prawdy” (kazpravda.kz). Warto dodać, iż w kazachskim Internecie bardzo mocno są obecne rosyjskojęzyczne gazety i czasopisma, takie jak „Izwestia-Kazachstan” (www.izvestia.kz), „MK-Kazachstan” (www.mk-kz.kz), „AIF-Kazachstan” (www.aif.kz) czy też czasopismo analityczne „Ekspert Kazachstan” (www.expert.ru/kazakhstan). Pewną cechą charakterystyczną kazachskiego Internetu, na co wskazują badacze, jest fakt, iż łatwiej tam znaleźć aktualne wiadomości niż historyczne informacje o danej stronie.

²⁶ www.kt.kz/rus/infrastruktura/obyem-reklam [dostęp: 26.01.2015].

²⁷ М. ГУМОВА: *Казakhstan...*, s. 152.

Internet w Kazachstanie a państwo

Od samego początku istnienia Internetu w kazachskiej przestrzeni komunikacyjnej państwo było nim bardzo zainteresowane, koncentrując uwagę na kilku aspektach mających szczególne znaczenie dla jego wszechstronnego rozwoju. Były to po pierwsze problemy związane z rozwojem normatywno-prawnych uregulowań funkcjonowania nowego medium, po drugie problemy społeczno-kulturowe, ze szczególnym uwzględnieniem propagowania języka kazachskiego w sieci, a po trzecie inwestycje państwa w obszarze komunikacji internetowej²⁸. Ważnym zadaniem państwa mimo szybkiego rozwoju Internetu w kraju było także zmniejszanie różnic w jego rozwoju w miastach i na obszarach wiejskich. Państwo zainicjowało szereg projektów internetowych, które były istotne dla cyfrowego funkcjonowania wielu dziedzin życia kraju: były to portale dotyczące nauki i kształcenia (www.it-bilim.kz), podwyższania kwalifikacji pracowników sfery nowych technologii informacyjnych (www.it4u.kz), tworzenia elektronicznej biblioteki państwowej (www.kazneb.kz), popularyzujące dziedzictwo historyczno-kulturowe Kazachstanu, portale Ministerstwa Inwestycji i Handlu czy Ministerstwa Zdrowia oraz portal Narodowe dziedzictwo (www.ata-mura.kz). 17 kwietnia 2008 roku została przyjęta *Koncepcja kształtowania i rozwoju jednolitej przestrzeni kazachskiej części Internetu*, która miała przyczynić się do opracowania działań zmierzających do stałego, planowego, bezpiecznego i skutecznego zaistnienia Kazachstanu w przestrzeni Internetu. Przewidywała ona także działania natury politycznej, społeczno-ekonomicznej, kulturalnej i techniczno-technologicznej zapewniające warunki i podstawę rozwoju kazachskiego Internetu. Wskazywała również na miejsce i priorytety polityki państwowej, która zapewniłaby dynamizm i stabilność tych procesów²⁹.

Ważnym problemem kazachskiego Internetu jest powstanie własnej, kazachskiej przeglądarki internetowej. Wykorzystywana najczęściej rosyjska przeglądarka Yandex ze względów technologicznych nie może wyszukiwać po kazachsku, dotyczy to także przeglądarki Google, dlatego przeszukiwanie przez te przeglądarki zasobów kazachskiego Internetu nie jest do końca wiarygodne i pełne³⁰. Wskazuje się, iż główną przyczyną tego problemu leży w niedostatecznym finansowaniu tego przedsięwzięcia zarówno ze strony państwa, jak i firm komercyjnych. Jednakże wzrastające znaczenie Internetu w społeczeństwie kazachskim, jak się przypuszcza, zmieni nastawienie — zwłaszcza państwa — do tego problemu. Konsekwencją jest fakt, iż przeważająca część zasobów kazachskiego Internetu składa się z zagranicznych stron i portali, przede wszystkim rosyjskich. To stwarza wiele przeszkód w dalszym, nieskrępowanym rozwoju

²⁸ Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 167.

²⁹ Ibidem, s. 168.

³⁰ *Самое интересное в Казнете*: http://bestkz.blogstop.com/2009/08/blog-post_3153.html
za: Т. Вялых: *СМИ в интернет-пространстве...*, s. 168.

kazachskiego Internetu jako segmentu komunikacji narodowej. Dotyczy to również sfery przemysłowej i reklamowej, których przedstawiciele domagają się większej ilości zasobów internetowych w języku kazachskim. Wymaga to działań zmierzających do tego, aby kazachski Internet rozwijał się bardziej samodzielnie³¹.

Wielu ekspertów wskazuje, iż większość kazachskich portali jest deficytowa. Dochodowe są tylko te, które zawierają różnorodną, gotową, nową informację. Ustawodawstwo dotyczące Internetu także nie nadąża za zmianami technologicznymi: brak jest uregulowań, które zapewniałyby normalne funkcjonowanie kazachskiego Internetu. Jedną z przyczyn jego słabego rozwoju jest fakt, iż przedsiębiorcy nie chcą zamieszczać reklam na deficytowych stronach i portalach. Pod względem liczby zamieszczanych reklam dominują portale z nowymi wiadomościami, fora i blogi, brak ich natomiast na stronach o charakterze naukowym, oświatowym czy technologicznym. Badania przeprowadzone wśród internautów na temat ważności informacji poszukiwanych w Internecie przyniosły następujące rezultaty (średnia ocena w skali ocen szkolnych od 1 do 5): ogólna informacja użytkowa (4,2); nowości (4,2); analityczne (4,0). Wśród najrzadziej poszukiwanych znalazły się informacje technologiczne i handel elektroniczny (3,3), sztuka, dziennikarstwo i publicystyka (3,4). Taka sytuacja ma szereg przyczyn, które utrudniają wszechstronny rozwój zawartości Internetu w języku kazachskim: po pierwsze przewaga konkurencyjna stron i portali rosyjskich, po drugie niska znajomość technologii informacyjno-komunikacyjnych w społeczeństwie kazachskim, po trzecie zbyt wysokie opłaty za różnego typu usługi internetowe, a także niski stopień atrakcyjności inwestycyjnej zasobów internetowych po kazachsku. Jednakże wraz z ogólnym rozwojem rynku internetowego w Kazachstanie wzrasta także wykorzystanie jego części publikowanej po kazachsku. Przeciętny odbiorca może pozwolić sobie nie tylko na korzystanie z zasobów tekstowych, ale także z wideo i z pobierania plików o dużych objętościach. Jak wskazują badania, zwiększająca się liczba kazachskich internautów związana jest w istotny sposób z przechodzeniem tradycyjnych mediów masowych w sferę Internetu. Z chwilą ogłoszenia niepodległości Kazachstanu w 1991 roku przystąpiono do gruntownych zmian w sferze informacyjnej polityki tego kraju. Wskazano na konieczność stworzenia porządku prawnego gwarantującego prawa i swobody obywatelskie. Wynikało to przede wszystkim ze zrozumienia faktu, iż istnienie rozwiniętych, silnych organizacyjnie środków masowego przekazu stanowi jeden z podstawowych wskaźników społeczeństwa demokratycznego. Zgodnie z kazachskim ustawodawstwem zakazane jest mieszanie się w działalność mediów masowych, jeżeli nie naruszają one ustaw. Działalność środków masowego przekazu w Kazachstanie reguluje konstytucja tego kraju oraz szereg ustaw szczegółowych. Do najważniejszych należą następujące akty

³¹ Институт Политических Решений: <http://www.ipr.kz/kipr/3/1/66> [dostęp: 9.01.2015].

prawne: *O środkach informacji masowej*³², *O informatyzacji*, *O tajemnicy państwowej*, *O działalności prywatnej*, *O prawie autorskim i prawach pokrewnych* i *O reklamie*.

W konstytucji Kazachstanu zakazana jest cenzura, gwarantowana jest swoboda słowa, twórczości i wypowiedzania się obywateli w środkach masowego przekazu. Potwierdzone jest także prawo każdego obywatela do otrzymywania i rozpowszechniania informacji dowolnym, niezakazanym prawem sposobem. Oprócz praw zapisane są także pewne ograniczenia, spotykane w międzynarodowej praktyce. W artykule 20. konstytucji zabrania się propagandy i agitacji: siłowej zmiany porządku konstytucyjnego państwa, naruszania integralności republiki, osłabiania bezpieczeństwa, wojny, wyższości społecznej, rasowej, narodowej, religijnej, stanowej i rodowej, a także kultu okrucieństwa i gwałtu³³.

Podstawowym aktem prawnym, który określa państwowe gwarancje wolności środków masowego przekazu, jest Ustawa Republiki Kazachstanu z 23 lipca 1999 roku *O środkach informacji masowej*. Tam też w artykule 2. zostały zapisane wszystkie prawa i ograniczenia wskazane w konstytucji. Od czasu uchwalenia ustawa ta była już niejednokrotnie nowelizowana. Ważną zmianą, która dotyczyła bezpośrednio kazachskiego Internetu, była ustawa z dnia 10 lipca 2009 roku *O wniesieniu zmian i uzupełnień do niektórych ustaw Republiki Kazachstanu w odniesieniu do środków informacyjno-komunikacyjnych*³⁴. Na jej podstawie wszystkie zasoby kazachskiego Internetu: strony internetowe, czaty, fora, sklepy internetowe, elektroniczne biblioteki oraz pozostałe zasoby traktuje się jako środki masowego przekazu z odpowiedzialnością karną, cywilną i administracyjną stosowaną do tradycyjnych mediów. Zgodnie z tą ustawą dowolne zasoby internetowe naruszające ustawodawstwo Kazachstanu mogą podlegać wyłączeniu z dostępu do sieci wewnątrz kraju, niezależnie od tego, w jakim państwie umieszczony jest serwer i zarejestrowana domena. Ustawa ta jeszcze na etapie legislacji wywołała ostre sprzeciwy kazachskiego środowiska dziennikarskiego oraz Międzynarodowej Fundacji Obrony Wolności Słowa „Adiļ Soz”. Wskazano, iż tego typu praktyki obejmujące kontrolą cały Internet są charakterystyczne tylko dla państw autorytarnych i totalitarnych. Podkreślono, iż w Kazachstanie, gdzie wolność rozpowszechniania i otrzymywania informacji jest zagwarantowana w konstytucji, jest to istotny krok wstecz w demokratyzacji kazachskich mediów masowych.

³² Закон Республики Казахстан «О средствах массовой информации» <http://www.advertology.ru/index.php?name=Subjects&pageid=300> [dostęp: 3.07.2013].

³³ Konstytucja Republiki Kazachstanu przyjęta w wyniku ogólnonarodowego (republikańskiego) referendum 30 sierpnia 1995 roku: www.wspolnota-polska.org.pl/prawa_mniejszosci/art/Konstytucji-Republiki-Kazachstanu,23.html [dostęp: 2.02.2015].

³⁴ В Казахстане интернет-ресурсы приравнили к СМИ: www.pravo.zakon.kz/143-prezident-kazakhstan-podpisal-zakon-o.html [dostęp: 25.01.2015].

Niektóre zapisy ustawy *O środkach informacji masowej* dotyczą także relacji ekonomicznych w mediach masowych. Przykładowo tygodniowa wielkość czasu antenowego programów radiowych i telewizyjnych w języku kazachskim nie może być mniejsza niż sumaryczny czas tychże programów w innych nadawanych językach. Rozkład dobowy audycji w języku kazachskim powinien być równomierny w całym czasie ich nadawania. To zastrzeżenie nie dotyczy telewizyjnych sieci kablowych i kablowo-rozsiewczych. Artykuł 5. tej ustawy zabrania zagranicznym osobom fizycznym, prawnym oraz państwowcom bezpośrednio lub pośrednio posiadać, dysponować, rozporządzać lub kierować większym niż 20% pakietem akcji kazachskich środków masowego przekazu. Podobne ograniczenia stosuje się także w odniesieniu do zawartości samych mediów masowych. Nie dotyczy to tylko materiałów zamieszczanych w Internecie. Artykuł 7. tej ustawy zabrania być redaktorem naczelnym w kazachskich mediach obcokrajowcowi i osobie bez obywatelstwa. Środki masowej informacji i agencje informacyjne podlegają ponownemu zatwierdzeniu w następujących przypadkach: zmiany właściciela, zmiany struktury organizacyjnej, zmiany nazwy, zmiany języka nadawania, zmiany terytorium rozpowszechniania czy zmiany podstawowej dotychczasowej tematyki. Ustawa ogranicza także do 20% czas antenowy mediów elektronicznych przeznaczony na programy zagraniczne. To ograniczenie nie dotyczy nadawców kablowych i kablowo-rozsiewczych³⁵.

Od 2009 roku funkcjonuje także w Kazachstanie służba zajmująca się bezpieczeństwem informacyjnym Kazachstanu w Internecie. Dotyczy to zwłaszcza bezpieczeństwa w sieci organów i urzędów państwa, operatorów łączności oraz innych podmiotów narodowej struktury informacyjnej. Gromadzi ona dane o aktualnych zagrożeniach w systemie informacji oraz zajmuje się efektywnymi sposobami przeciwdziałania zagrożeniom. Blokowanie stron internetowych dokonuje się tylko za zgodą sądu w przypadku naruszenia porządku prawnego kraju³⁶.

Można stwierdzić, iż powinno nastąpić rozsądne i prawidłowe rozdzielenie zadań i funkcji pomiędzy państwem, dostawcami zasobów i usług internetowych oraz odbiorcami Internetu w Kazachstanie. Może to stworzyć z kazachskiej jego części oraz z elektroniczno-sieciowych mediów masowych znajdujących się w nim konkurencyjną alternatywę wobec innych zasobów Internetu, ale także generować nowe idee w szybko zmieniającej się przestrzeni komunikacyjnej światowego Internetu.

³⁵ Закон Республики Казахстан «О средствах массовой информации»...

³⁶ www.easttime.ru/news/kazakhstan/razvitie-online-smi-w-kazakhstane/8313 [dostęp: 26.01.2015].

Bibliografia

- Вялых Т.: *СМИ в интернет-пространстве Республики Казахстан*. „Научные Ведомости БГУ. Серия Гуманитарные науки” 2011, № 24(119). Выпуск 12.
- Гумова Г.: *Казахстан*. В: *Энциклопедия мировой индустрии СМИ*. Ред. Е.Л. Вартанова. Москва 2006.
- Новинкин А.: *Информационные агентства Казахстана*. В: *Журналистика и медиа-образование — 2008*. Ред. А.П. Короченский. Белгород: БелГУ 2008.

Strony internetowe

- Самое интересное в Казнете: http://bestkz.blogstop.com/2009/08/blog-post_3153
- Деловой журнал «Казахстан»: <http://skazhu.kz/?p=41>
- Konstytucja Republiki Kazachstanu przyjęta w wyniku ogólnonarodowego (republikańskiego) referendum 30 sierpnia 1995 roku: www.wspolnota-polska.org.pl/prawa_mniejszosci/art/Konstytucji-Republiki-Kazachstanu,23.html
- В Казахстане интернет-ресурсы приравнили к СМИ: www.pravo.zakon.kz/143-prezident-kazakhstana-podpisal-zakon-o.html
- Закон Республики Казахстан «О средствах массовой информации»: <http://www.advertology.ru/index.php?name=Subjects&pageid=300>
- Институт Политических Решений: <http://www.ipr.kz/kipr/3/1/66>
- <http://vesti.kz>
- www.it4u.kz
- www.it-bilim.kz
- www.kt.kz/rus/infrastructure/obyem-reklami
- www.ata-mura.kz
- www.easttime.ru/news/kazakhstan/razvitie-online-smi-w-kazakhstane/8313
- www.e-event.kz/razvitie_interneta-v-kazakhstane-gosudarstvo-biznes-politika
- www.kazneb.kz
- www.khabar.kz/ru/agency/o-nas
- www.kiwi.kz
- www.konomir.net
- www.kzcontent.kz/rus/kaznet_3/12
- www.nomad.su
- www.profit.kz/news
- www.uzumaki.kz

Marian Gierula

Means of mass communication in the Internet space of Kazakhstan

Summary

The article presents the conditions of the creation of the Internet in Kazakhstan. It describes the social attitude towards this media and its functioning in the Kazakh society. The article also comprises the analysis of the legal documents of Kazakhstan relating to mass media, with a par-

particular consideration of those referring to the Internet. The author of the article characterizes the basic components of the mass media operating in the Kazakh Internet: press agencies, radio and television stations, as well as portals and websites. In the final part of the article, the author presents the analysis of the role of the authority of Kazakhstan concerning the Internet as a mass medium, especially in the context of information security.

Marian Gierula

Die Kommunikationsmittel im kasachischen Internetraum

Zusammenfassung

Der Artikel zeigt, unter welchen Umständen das Internet in Kasachstan entstanden worden ist und wie die Gesellschaft dort das Massenmedium bewertet. Der Verfasser analysiert die kasachische Gesetzgebung in Bezug auf Massenmedien und besonders auf Internet. Untersucht werden die Hauptsegmenten der in Kasachstan fungierenden Massenmedien: Presseagenturen, Fernseh- und Rundfunksender, Internetportalen und Webseiten. Zum Schluss stellt der Verfasser dar, auf welche Weise die kasachische Behörde das Internet als ein Massenmedium besonders im Zusammenhang mit Datensicherheit betrachten.